

BESLUT

Diarienummer

V 2025/1539

Datum 2025-09-18*Adressat*

Utbildningsdepartementet

Rektor

Yttrande över promemorian En särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma

Ert diarienummer: U2025/01339

Lunds universitet har fått möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss. Nedan följer Lunds universitets övergripande synpunkter samt kommentarer på förslagen.

Övergripande synpunkter

Lunds universitet delar utredarens utgångspunkt att universitet och högskolor har en viktig roll i det livslånga lärandet. Även samverkan med det omgivande samhället, inklusive arbetsmarknaden, är en viktig komponent för livslångt lärande inom högre utbildning och forskning. Lunds universitet delar också utredarens analys att en mer ändamålsenlig ersättningsmodell skulle kunna stimulera utveckling av nya utbildningar. Detta behöver dock ske genom en stabil, långsiktig och förutsägbar resursfördelning som inte är urholkad.

Lunds universitet håller med utredaren om att flera av de fristående kurser som främst riktar sig mot yrkesverksamma kan vara ekonomiskt riskabla att bedriva då de ofta har en lägre genomströmning än annan utbildning (även om detta gäller långt ifrån alla). Att minska betydelsen av prestationer i dessa kurser enligt regeringens ekonomiska ersättningsmodell skulle därför vara positivt, men en minskad betydelse av prestationsdelen skulle även behövas för fler utbildningar för att stärka den ekonomiska bärkraften. Den ringa ekonomiska vinst som skulle uppnås för de tänkta kurserna äts snabbt

upp av omfattande administration och byråkrati som kringgärdar förslaget. Detta rimmar inte väl med regeringens ambition att minska de administrativa kostnaderna och byråkratisering för lärosäten.

I promemorian saknas en diskussion om rimligheten i att universitet och högskolor med befintliga medel bekostar det förmodade behovet av fler korta kurser för yrkesverksamma. Personer med en tidigare högskoleutbildning kan tillgodogöra sig behövlig kunskap även inom andra delar av utbildningslandskapet. Det bör vara lärosätenas ansvar att avgöra på vilket sätt de bäst kan bidra till det landskapet. Moocar och uppdragsutbildning ges exempelvis av flera lärosäten. Dessa utbildningsformer är viktiga inslag i universitetens och högskolornas arbete med det livslånga lärandet, men ges tyvärr begränsat utrymme i promemorian.

Därutöver saknas flera andra relevanta perspektiv. I promemorian är det i första hand näringslivets röst som hörs. Den hade med fördel kunnat kompletteras med exempelvis studentperspektiv och internationella perspektiv för att få en mer mångsidig bild. Utredaren förbiser dessutom viktiga aspekter av fristående kurser. Den svenska modellen, där studenter kan kombinera fristående kurser till en personligt anpassad och skräddarsydd examen, är en unik modell som ger en konkurrensfördel för Sverige. Promemorian brister även i att det saknas en korrekt analys av lärosätenas befintliga utbildningsutbud och kommande behov av relevant utbildning. Lunds universitet ställer sig också starkt ifrågasättande till utredningens påstående om att utbudet av kurser på universitet och högskolor är ett ”marknadsmisslyckande”. Lärosätena har redan idag ett uppdrag i högskolelagen att främja ett livslångt lärande. Lunds universitet anser inte att de förslag som utredaren för fram skulle ge lärosäten bättre förutsättningar för detta uppdrag och avstyrker därför förslagen. De främsta skälen för detta är att modellen som presenteras riskerar att få icke önskvärda effekter och tar betydande resurser för administration i anspråk.

Lunds universitet avstyrker förslagen i promemorian och vill lämna följande kommentarer på den föreslagna modellen.

2.5.2 Merparten av studenterna ska vara yrkesverksamma och studera av arbetsrelaterade skäl

Den särskilda ersättningsmodellen ska endast ersätta utbildning som är relevant för svensk arbetsmarknad, där merparten av studenterna är yrkesverksamma. Lunds universitet menar att det är väldigt svårt att avgöra vilka studenter eller kurser detta gäller. Det är oklart om kursdeltagare som är 35 år eller äldre ska anses vara yrkesverksamma eller om lärosätena ska göra andra undersökningar för att bedöma detta. En annan fråga som uppkommer är om det är en viss typ av arbetslivserfarenhet som ska ha uppnåtts och hur detta ska uppskattas. Vidare ska den yrkesverksamma studera av fortbildnings-, vidareutbildnings eller omställningsskäl, vilket föreslås kunna undersökas genom frågor i en kursenkät. Lunds universitet menar att det inte är rimligt att kraven för att omfattas av den särskilda ersättningsmodellen kopplas till att studenten svarar ”rätt” i en kursenkät.

Även utredaren håller med om att det är svårt att avgöra på förhand vilka kurser som ska erhålla den särskilda ersättningsmodellen. Detta riskerar skapa stor osäkerhet kring kursernas finansiering, vilket inte gynnar kvaliteten på dessa kurser. Utredaren missar också aspekten av en internationell arbetsmarknad, vilket är en högst relevant del av universitetets profil.

2.5.4 och 2.5.5 Dokumentation och uppföljning av modellen

Lunds universitet anser att kategoriseringen av de kurser som skulle kunna få ta del av den särskilda ersättningsmodellen är alltför komplicerad att genomföra i praktiken och skulle därmed bli kostnadsdrivande. Den handpåläggning i form av motiveringar, dokumentation och uppföljning på kursnivå som kommer att krävas, riskerar att driva upp kostnaderna. Dessa kostnader läggs till de som redan finns för befintlig kursadministration.

Lunds universitet anser att det är viktigt att utbildningar ämnade för kompetensutveckling eller vidareutbildning inte särskiljs från annan högskoleutbildning. All utbildning ska bygga på samma kvalitetskrav oavsett tilltänkt målgrupp eller andra förutsättningar. Det är inte bara

utbildningsutbudet för yrkesverksamma som ska utvecklas och vara aktuellt. Att ge all utbildning goda förutsättningar att bära sig ekonomiskt och leverera högkvalitativ utbildning är det bästa sättet att ha ett välfungerande utbildningsutbud även för målgruppen yrkesverksamma. Att ge vissa typer av fristående kurser särskilt gynnsamma förutsättningar för utveckling, som utredaren föreslår, vore negativt för den totala utbildningskvaliteten.

2.6.5–2.6.9 Garantibasmodell med tre nivåer

Lärosätena föreslås motivera och dokumentera varför den särskilda ersättningsmodellen ska vara applicerbar utifrån tre nivåer och olika kriterier. Detta föreslås ske genom att lärosätet fastställer egna riktlinjer för användningen av de olika så kallade garantinivåer för ersättningsmodellen. Att ta fram sådana lokala riktlinjer som sedan följs upp av tillsynsmyndigheter innebär en betydande administrativ börda och en detaljstyrning av lärosätenas självbestämmande över sin ekonomi.

2.7.2–2.7.5 Modell för omfördelning av anslag

Lunds universitet delar inte utredarens bedömning att volymen av helårsstudenter på fristående kurser är ojämnt fördelat mellan lärosäten och mellan ämnesområden. Fristående kurser för yrkesverksamma, precis som annan utbildning, ska vara forskningsanknutna och ha tillräcklig lärarkompetens och lärarkapacitet. Att bygga upp ett relevant utbildningsutbud vid ett lärosäte tar tid och omfattar inte bara fristående kurser. Att flytta runt resurser inom och mellan lärosäten på de grunder som utredaren föreslår gynnar inte utvecklingen av högkvalitativ utbildning, varken för kurser riktade mot yrkesverksamma eller annan utbildning. Det är i stället viktigt att ge lärosätena långsiktiga planeringsförutsättningar. Ifall volymen av dessa utbildningar ska öka behöver nya resurser tillföras till takbeloppet så att befintliga studentgrupper inte trängs undan.

Utredningen tar inte upp andra sätt att stimulera utveckling mellan lärosäten, exempelvis underlätta för nationella (och även

internationella) samarbeten kring utbildningar. Sådana samarbeten skulle kunna resultera i kostnadseffektiva lösningar för en rad utmaningar som universitet och högskolor står inför.

Lunds universitet motsätter sig att lärosäten med mindre volym av fortbildning och vidareutbildning skulle få ett minskat utbildningsanslag till förmån för lärosäten som har större utbildningsutbud av det slaget. Förutom svårigheter att definiera den sortens utbildning, riskerar det att straffa lärosäten som har byggt upp ett ändamålsenligt och eftertraktat utbildningsutbud över tid. Även om fördelningsmodellen tar hänsyn till andra komponenter som exempelvis antal examina, blir modellen otydlig och orättvis.

Konsekvenser

Lunds universitet anser att utredaren grovt underskattar kostnader med att införa en särskild ersättningsmodell för en begränsad del av utbildningsutbudet. Det handlar inte bara om administration kopplad till själva kursen utan även inom ekonomi, uppföljning och analys, vilket påverkar hela organisationen på flera nivåer. Eftersom förslagen inte åtföljs av nya resurser kan dessa kostnader endast tas från det befintliga utbildningsanslaget, vilket kommer att påverka all utbildning vid lärosätet negativt med minskad kvalitet, och i värsta fall nedläggning av befintlig utbildning, som konsekvens.

Beslut

Beslut att avge detta yttrande har fattats av undertecknad rektor i närvaro av förvaltningschef Susanne Kristensson efter hörande av representant för Lunds universitets studentkårer och efter föredragning av avdelningschef Åsa Ekberg, sektion Student och utbildning.

Erik Renström

Dokumentet är signerat digitalt, se slutet av dokumentet.